

teruggekomen, heeft, wanneer het gaat om de rechtsaanspraken der Kerken op deze goederen, deze uitspraak van ons hoogste rechterlijke college meer waarde dan de rechtsopvatting van juristen.

Intusschen doet, hoe belangrijk dit vraagstuk uit juridisch oogpunt ook moge zijn, dit toch minder er toe, wanneer men vraagt, of de Kerk tegenover deze goederen rechtsaanspraken kan doen gelden. Of de plaatselijke gemeenten dan wel het Kerkinstituut, het pastoraal instituut, het kosterinstituut eigenaars dezer goederen waren, is in zekeren zin onverschillig. Want in elk geval moesten deze goederen, die voor een bepaald kerkelijk doel bestemd waren, door degenen, die ze beheerden, ook voor dit doel gebruikt worden. Zoolang de personen of de instellingen, waarvoor deze goederen bestemd waren, bestaan bleven, moesten rechtens de inkomsten dezer goederen aan deze personen of instellingen worden uitgekeerd. De beheerders van deze goederen hebben over deze goederen geen vrije beschikking; ze mogen ze niet voor zichzelf houden of ze voor een ander doel bestemmen. De wil van den schenker, in de schenkingsoorkonde neergelegd, beslist over de bestemming dezer goederen. Ze waren zijn eigendom en hij kon alleen bepalen, toen hij die goederen afstond, waartoe ze zouden dienen. Er is dus geen sprake van een gunst, wanneer de inkomsten dezer goederen vroeger aan den pastoor, den koster of de kerk geschenken werden. Op grond van de schenkingsoorkonde hadden zij op de inkomsten dezer goederen een recht. En wie aan deze goederen zich vergreep, ze voor zich zelf gebruikte, kon daarom wel degelijk gezegd worden roof tegenover de Kerk gepleegd te hebben. Want deze goederen, al mochten zij dan voor verschillende doeleinden gegeven zijn, waren voor en ten behoeve van de Kerk gegeven. Kerkfabrieken, pastorieën, vicarieën, kosterijen en welke zelfstandige instituten men nog meer noemen wil, waren toch nooit anders dan onderdelen van de plaatselijke Kerk, dienden voor haar bestaan en zouden zonder de Kerk niet eens denkbaar zijn geweest.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

J. VAN DE MAAS, *ILLUSIE, Roman van der Liefde*. Amsterdam: W. Kluwer, 1919. Titel en onderwerp van dit boek passen, als 'n sleutel in 'n slot, op 'n inhoud.

'n Illusie' is product van spelende verbeelding en daarom, als het droombeeld, onwerkelijk.

Als het droombeeld, want ook wanneer wij waken, produceert ons spelend-verbeeldend ik zulke onwerkelijkheden.

Ook bij de magische, in Gods schepping geboorte, wederzijdse attractie van het 'manlijke' en 'vrouwelijke' speelt het ik van de verliefde menschen dit spel.

Die sexuele liefde zelf is echter allerminst illusie.

Liefde is, als vreugd en smart, werkelijkheid. HEINE heeft het zoo juist gezegd, toen hij zong: *Die Engländer noemen het hemelverreugd, Die Duitser noemen het helleverreugd, En de menschen noemen het liefde.*

Dé liefde, welke haar bevrediging vindt, in wat SCHOPENHAUER noemde 'het brandpunt der levensbevestiging' en wat onze BILDERDIJK noemde 'de samenstrengeling der lichamen en der zielen', dié liefde, zélf heel werkelijk, werkt de illusies, de onwerkelijkheden en wel zoo, dat er zich de verwachting, de hoop aan paart, dat zij eens werkelijkheden, realiteiten zullen worden.

Bij den best-mensch reikt die verwachting niet verder dan tot wat BILDERDIJK het eerste noemde en waar dan, na de bevrediging, als bij DAVID's zoon ANNON, de liefde vaak omslaat in een haat, 'de groter is dan de liefde waarmee eerst was liefgehad'.

Doch bij den, ik zal niet zeggen 'gedesceerdeu', maar 'geëthiseerde' mensch, reikt de verwachting verder; strekt zich uit ook tot dat tweede, tot dat andere wat BILDERDIJK noemde.

En wanneer de illusies, die zólk 'n mensch zich daaromtrent maakt, niet tot realiteit, tot werkelijkheid worden, dan is dat niet maar pijn, doch leed; écht liefde-leed, wijl smart van écht 'menselijke liefde'.

Van deze smart wordt ons in den persoon van KARL NOLEN, hoofdfiguur in deze breed-opgezette proza-dichting, verteld.

Daar was het, althans ten deele, den auteur om te doen.

Dat voel je onder het lezen en hij zegt het zelf op een der laatste bladzijden: 'Niet zijn liefde voor Een was illusie geweest, maar alles wat hij uit en van die liefde aan levensvreugde voor zichzelf had gehoopt...'

U ziet reeds, dat ik niet te veel zie, toen ik het had over sleutel en slot.

Maar het was den auteur ook nog om iets anders te doen, dan te vertellen van KARL NOLEN's liefde-smart.

Op het titelblad staat als motto het bekende woord van AUGUSTINUS: 'Geschieden heeft Gij ons tot U, Heer, en onrustig is ons hart, totdat het rust in U.'

Het staat er, 'n beetje aanstellerig, in het latijn.

Op p. 194 vindt u een vertaling.

Dat andere waar het den auteur om is te doen, is ons te vertellen, dat het, door felle beweging van liefdesmart onrustig hart van KARL NOLEN, eindelijk wanneer zijn, uit kracht van opvoeding, overgenomen en aangenomen christelijk Geloof, zijn persoonlijk Geloof is geworden, tot ruste komt in God.

Hij vertelt het een en het ander zóó, dat ge het ziet en het voelt.

In dat u doen-zien en doen-voelen toont hij zich romancier en tevens, dat het, wat men zoo van rechts als links ook beweert, mogelijk is christelijk-romancier te zijn.

Ik heb dezen roman van a tot z voor mijn genoegen gelezen, i.e. wat mij met romans, die het mijn plicht is te lezen, zelfs al zijn het christelijke, niet altijd overkomt.

Voor mijn genoegen, want de trant waarin hij is geschreven, is nergens, om een beeld van den auteur zelf te gebruiken, 'bedruimeld door het gebruik als 'n oude banknoot'.

De plaats van handeling wisselt driemaal, eerst Utrecht, dan Rotterdam, eindelijk Olden, voorde en telkens gaf de waarneming de,

natuurgelouwenheid van de mise-en-scène dezer drie milieus mij 'n genot.

Die van UTRECHT met haar studenten-kamers, grachten en singels, uitgaan der Domkerk op laten-Zondagmorgen; haar winkelstraten en binnen-huizen: Concert-zaal en restaurants; haar met den kant-op naar DRIEBERGEN, ZEIST en DOORN, de bosschen.

Zoo ging het mij ook met de mise-en-scène van ROTTERDAM met haar Zaterdagavond-markt, Goudsche Singel, Oostreedijk, Oude Plantage, haar Maas, haar Coolingsingel, Delfsche Poort en Sint-Laurensoren.

En niet anders met die van het landelijk dorp Oldenvoorde, met zijn kerk en pastorie, burgerhuizen en boerenhofsteden en in de verte het bosch en bouw-land.

Wat hij dus in UTRECHT, ROTTERDAM en Oldenvoorde scherp en met liefdevolle belangstelling heeft aangekeken, wet hij met lang niet ongehoorde techniek, uittebeelden.

Reeds door zoo'n mise-en-scène biedt 'n kunstwerk, niet alleen een schilderij of een toneelstuk, maar ook een roman genieting.

Ik heb dezen Roman met genot uitgelezen. Naast het lustgevoel, gewekt door het zoo mooi in scène zetten van de drie, elkaar opvolgende plaatsen van handeling, wakte de lezing in mijn ziel het hoogere lustgevoel van het in-mijn-verbeelding zien en hooren der in die milieus handelende personen.

Toen bleef J. VAN DE MAAS, zoo zal ik den schrijver nu maar voortaan noemen, voor mij niet maar enkel 'n handig toneel-schikker, maar werd hij mij ook tot een zeker niet-onverdienstelijk dramaturg.

Al maar lezend, kreeg ik met het oog van mijn ziel menschen te zien. Niet als met het oog van mijn lichaam, op het witte doek van 'n bioscoop geprojecteerde min of meer schimmige gestalten, die, zonder iets te zeggen, loopen en zitten, lachen en weenen, eten en slapen of ook wel stelen en moorden, alles 'n, de werkelijkheid vaak heel nabijkomende omgeving. Maar in de drie milieus, haast had ik geschreven in de goed gemonteerde bedrijven, waarin VAN DE MAAS zijn personen zet, trokken aan het oog mijner ziel menschen-lijven voorbij van vleesch en bloed en ik zag ze handelen en lijden en ook met elkaar lijden en, met het oog mijner ziel, hoorde ik ze causeren en musiceeren, schertsen en lachen, zuchten en bidden, en al dat menschelijk gedoe was zoo heel-echt, omdat het uiting was van wel-doorvoeld menschelijk zieleleven.

Gaf me, wat geslaagde beelding van mensche-lijk zieleleven, krachtens ons soortbewustzijn, je altijd doet, de emotie van meeleven.

Jammer slechts, dat die, niet dikwijls, maar toch meer dan eens, wat gestoord wordt door zoo'n korten of langen tusschenzin, die doet denken aan het geprojecteerde briefje op het witte bioscoop-doek waaruit je dan leest wat er nu gebeuren gaat. Of ook door die andere zinnen, waarmee VAN DE MAAS, als een 'expi-cateur', je gaat uitleggen, wat er gebeurt.

Storend en voor deren, in wat men tegenwoordig 'Alltag's psychologie' noemt — het woord heeft allerminst een slechten nasmaak — bedreven auteur, ook heelmaal overbodig. Zal hij, bij al meerdere rijping van zijn onmiskenbaar talent, wel inzien en dan nalaten.

Ik heb ILLUSIE, Roman van der Liefde Leed, voor mijn genoegen, maar ook tot mijn stichting uitgelezen.

'Stichting', woord van mooien zin, maar vaak onbegrepen en door veel gebruik verfoerd.

In de gewijde taal van de Heilige Schrift heeft, wat ik hier met 'stichting' bedoel, den zin van 'opbouwende', in christelijk gelooven.

En dat nu doet deze Roman, doordat het een zoo echt-christelijke is. De Liefde, de heilige Liefde, wier hoogelijk Paulus zingt, doet het, maar ook het zich invullen in het leed der sexuele, en daarom aardse liefde van den geëthiseerden mensch, die door dit leed tot God komt, kan het doen.

De situatie in ILLUSIE is zoo heel-eenvoudig. KARL NOLEN, 'n arme student in de Theologie aan de Utrechtsche Universiteit, raakt verliefd op EMMA BLANKHEUVEL dochter van 'n niet onfortuineerden vader.

Hij de Idealist, vatbaar voor sterke aandoening-n, maar daarop reagerend met niet minder sterke activiteit.

Zij, de als haar vader platvoersche, voor sterke aandoeningen onvatbare, heel-niet actieve. Eerst wordt het een, in meer-difige kringen min-gewoon, 'geheimzinnig-stiekem' kwajongens-gedoe van met Em in regen en wind op de koud-open Singels dwalen. (p. 62.)

Maar als KARL, op zijn schrijven aan Papa BLANKHEUVEL om een onderhoud, 'op diens firma-papier in voozen handelsstijl' p. 66, ten antwoord krijgt, dat deze van zijn bezoek wensch verschoond te blijven en Em Karel dan schrift, dat ze ook 'al vindt ze het wel heel erg voor hem, het haar plicht acht hem aftewijzen, — dan begint zijn liefde-leed.

En nu zit 'n het 'stichtelijke' in de beelding van KARLS door diepen levensgang op zware lijdenswegen, al meer ontruste ziel, die eindelijk, als hij na enkele jaren, waarin hij zijn studie er maar aangevend, in ROTTERDAM journalist is geworden, onder Gods leiding tot rust in Hem komt. Dan hervat KARL NOLEN weer zijn studie en wordt straks predikant in Oldenvoorde. Maar EMMA heeft hij nog niet vergeten.

In UTRECHT ontmoet hij ze weer: Wanneer ze dan op haar vraag: 'Hoeveel verdient je?' van 'twaalf honderd gulden' hoort, wordt ze met haar: 'Da's de moete niet! Daar kunnen we moeilijk op trouwen! Dat wordt armoe-lijden — als Pa ons niet steunen wilt, — zijn ziel opnieuw en wordt zijn lichaam er door verziekt. Maar als zijn ontdeerde zenuwen zich weer herstellen, en zijn ziel weer in evenwicht komt, herinnert hij zich het woord van AUGUSTINUS over het rusten in God.

'Geen berusting, neen... 'tWoord berusting immers had 'n ietwat-stijfjes klaauk... daar zat iets in van de uitsluiting van 'n levens-bevecht, die doodvermoed zich overgeeft aan een macht, sterker dan hij...'

'Neen, rusten in God... dat was geen dwang, maar 'n wil... geen straf, maar 'n genade... geen nederlaag, maar 'n zegemaal; dat was het willeg strekken van je uitgebreide handen, om dankbaar van God te aanvaarden de levens-genade... (p. 294.)

Zoo hooren we hard-op denken den predikant van Oldenvoorde, den reconvalescent, op zachten vroeg-herfsmiddag, alleen met de zon en de late bloemen, in den tuin van zijn pastorie.

En toen ik dat las, gaf het mij de ontroering van heilige stemming.

G.

Uit de Pers.

Wij lezen in de *Waarheidvriend*:

Volgens onze Heidelberg Catechismus is de Kerk, naar uitspraak van Gods Woord, geroepen om 'de Kerkdienst of het predikambt en de Scholen te onderhouden' (Zondag 38).

De Gemeente moet dus zorgdragen, dat het predikambt verzorgd wordt. Daar moet de Gemeente zich voor interesseren en er zich veel aan laten gelegen liggen. In dien weg geeft de Heere ook de hoogste wijding aan den Sabbat en de rijkste zegeningen voor het leven. Zonder predikambt verarmt de Gemeente. Dan ontbrekt wat de Heere zelf als middel beschikte tot opbouw van het lichaam van Christus. Daarom mag de Gemeente zich wel ten hoogste interesseren voor het predikambt. Om de dienaren des Woords behoorlijk te onderhouden. Niet op Staatkosten hem te laten leven. Niet zijn weduwe en wezen onverzorgd te laten. Niet de oude dienaren des Woords gebrek te laten lijden. Maar warm zich interesseren voor het ambt, dat de Heere instelde, om ook naar Gods ordinantie voor de ambtsdragers te zorgen. Die het altaar bedient, zal ook van het altaar moeten leven. En er zal ook in deze naar de heilige wet des Heeren moeten worden gevraagd en geleefd, dan zal het volk des Heeren verblijd worden met zegenen.

Het predikambt mag dus wel 'aan als een zaak van het groot belang voor 't oog van de Gemeente. En de Gemeente mag zich ook wel eens meer man afvragen: hoe komen we aan bedienaren des Woords?

Baart deze allereerstige zaak wel eens zorg in het midden van de Kerk?

'Een hangt toch zoo nauw 'saam met het ander. Zijn de predikers noodig; moet de Gemeente voor de predikers zorg dragen; zullen de predikers in den middellijken weg de Gemeente verzorgen en opbouwen — ziet, dan is de vraag toch belangrijk: maar hoe komen we nu aan die predikers?

En laten we nu maar eerlijk zijn: tot nu toe heeft de Gemeente gereclameerd: dat komt vanzelf wel terecht!

Niemand heeft 'er om bekommert! Maar... wat is het ook slecht uitgekomen! En niet, daarom meenen we eens gaan luisteren naar de onderwijzing van onze Vaders, die veel te gereformeerd waren om de leer aan te hangen: 'dat komt vanzelf wel terecht!'

Daar moesten ze niets van hebben. Dat noemden ze taal van goddeloos en zorgeloze menschen. Dat noemden ze: God verzoeken. Dat noemden ze zondige dwaasheid en vadsige gemakzucht. Dat riek naar luiheid en gierigheid.

Daarom moeten we Zondag 38 weer eens ter hand gaan nemen, dan kunnen we daar leren hoe praktisch onze Vaders waren. Want staat daar, dat de Gemeente zorgen moet voor het predikambt, aanstonds volgt dan, dat de Gemeente goede Scholen moet onderhouden, waar die dienaren des Woords hun opleiding kunnen ontvangen.

Alle uitleggers en verklaarders van onze Catechismus zijn het daarover eens, dat met 'scholen' in Zondag 38 allereerst bedoeld is 'Hoogescholen'; scholen waar predikers opgeleid worden, om alsoo goed toegerust de Kerk te kunnen dienen. 'Een hoort ook bij het ander. Geen rivier zonder bron. Geen boom zonder wortel. En zoo ook geen predikers zonder een school, waar die predikers onderwezen, opgeleid, gevormd worden.

Natuurlijk zijn het allen hierover hartelijk eens, dat de geestelijke onderwijzing des Heeren een van de voornaamste dingen is. De voornaamste zaak zelfs. Ontbrekt die, dan is het een lamp zonder olie. Maar we voelen allen ook — en we willen dat ook in de praktijk niet vergeten — dat de opleiding aan de Hoogescholen niet kan gemist worden. Het is heel on-gereformeerd daar lichtvaardig over te denken. De Dooperschen spraken van het inwendig licht, waarbij ze al het andere wel konden missen. Ze hadden geen geschreven woord van God nodig. Ze wisten het even wel! En zoo hadden ze ook geen opleiding noodig voor hen, die in de Gemeente zouden arbeiden als dienaren des Woords. Dat was een overblijfsel, zelfs streng te veroordeelen. Maar... zo redeneerde de gereformeerde niet. Die hebben helderder gezicht op den van God verordineerden weg. En daarom hebben ze die Doopersche dwalingen, — met een schijn van geestelijkheid overtrokken maar in werkelijkheid zoo vleeschelijk — ook altijd verworpen en ze hebben van den beginne af aan goede zorg gedragen voor Scholen, waar de dienaren des Woords zouden worden onderwezen en gevormd, met het oog op hun gewichtige, grootsche, goddelijke en heilige roeping. Gods Woord te bedienen in het midden der Gemeente en bezig te zijn in den dienst der geboden en sacramenten.

Nu moet dat onder ons ook weer naar voren komen, en de Gemeente zelf moet gaan zorgen voor een goede opleiding onzer predikanten. Er moet zorg komen voor deze zaak.

Men moet zich deze zaak gaan aantrekken. Men moet er zich voor gaan interesseren.

Uw knechten zijn geveeld. Hun lijken, onbegrepen, Verzaad na hun dood 't Gedachte in hongersnood En gier en kraai en raven.

Over andere wilde vogels spreken we hier niet. Hoenders en dergelijke kwamen waarschijnlijk onder Israël het meest in tamen staat voor. Meermalen lezen we van den haan, die, even als bij ons, ook vaak als wekker dienst deed. Zelfs werd hanengekraai een aanduiding van een deel van den nacht.

Men moet namelijk weten dat de tijdsindeling bij de Israëlieten eenigszins anders was dan bij ons. Ten tijde van den Heere Jezus verdeelden de Joden den nacht die om zes uur 's avonds begon en twaalf uur duurde, in vier deelen, elk van drie uur.

1. De eerste nachtwak. 2. Middernacht. 3. Hanengekraai. 4. Morgenstond.

De haan kondigde dus den tijd aan, wel niet zoo nauwkeurig als onze uurwerken, maar toch wist men er zich mee te behelpen, evenals bij zonnepijlers, water-urwerken enz. In China verstaat men zelfs de kunst het uur te bepalen uit de oogen der katten. Natuurlijk zullen er wel eens eenige seconden mis zijn, maar dat doet er minder toe.

BRIEFWISSELING. P. B. De nieuwere uitgaaf van Trommius' Concordantie des Bijbels is voor een paar jaar verschenen, bij den heer D. Bolle te Rotterdam. Zij is goedkoop en handig voor 't gebruik.

HOOGENRIJK.

Buitenland. Duitsland. Tegen de Kirchenaus-treitsbeweging.

Sedert eenige jaren is er in Duitsland een beweging op touw gezet om de menschen te bewegen met de landskerken te breken.

Bij het begin van den oorlog scheen het, alsof deze beweging, voornamelijk door sociaal-democraten op touw gezet, een kwaak gekregen had. Na de revolutie heeft zij echter weer nieuwe kracht ontvangen. Het E'angelisch 'Presb-terium' voor Saksen gaf, om deze te neutraliseren, dezer dagen een vlugschrift uit, waarin alle redenen die aangevoerd worden om de Kerk te verlaten, besproken worden. De beschuldiging dat de Kerk Staatsdienaren is in de hand der heersche klasse, wordt weerlegd met de opmerking, dat er geen Staatskerk meer is, want we draal er scheiding van Kerk en Staat plaats hebben. De heersche klasse is thans de soc-democratie, die niet op de Kerk steunt. De anti-jid, dat de Kerk den oorlog niet heeft verhinderd, wordt bestreden met de vraag: heeft de sociaal-democratie den oorlog verhinderd? Waar zijn 'de proletariërs van alle landen' geweest toen het er op los ging? Welke houding hebben de 'partijgenooten' die tot de 'Ententes' behoorden, aangenomen, toen Duitsland den smaadrede opgevoerd werd? Op het gezegde, dat de Kerk tot den oorlog opgehitst heeft, luidt het antwoord: in de Kerk wordt geleerd: zij zult niet doodslaan (dit staat in den nu ver-

maas stelde hem ook bloot aan het doodlijk gevaar gebeten te worden door de gifige dieren. Weidra, dat begreep hij best, zou dit toch gebeuren. In vreesselijke angst bad hij tot God om redding en riep toen zoo luid als hij durfde: 'Clara!'

Het meisje, dat zich vlak bij in het huisver-trek bevond, verscheen dadelijk en vroeg wat mijne heer wenschte.

'Loop en spreek zachte antwoorde bij, en vertelde haar toen zoo zacht en kort mogelijk wat er aan de hand was. Zij keek in het tonnetje, het was ledig!

Een oogenblik stond Clara radeloos. Toen sprak zij: 'Blijf stil liggen, mijnheer. Ik kom dadelijk terug. Met Gods hulp zijn ze nog te redden.'

Clara vertrok en de man bleef alleen, of liever zeer tegen zijn zin niet alleen. Hij beproefde doodstil te liggen. Maar het was hem bijna onmogelijk. Want hij voelde de gevreesde slangen over zijn lichaam kruipen, en daarbij trilde hij van angst. Het waren vreesselijke oogenblikken, en varig had hij den Heere hem te verlossen.

Eindelijk — na slechts eenige minuten — sloop Clara weer binnen. Zij droeg een grooten ketel, waaruit de heete damp sloeg van hetgeen er in kookte en bruisde. Dicht bij het bed zette zij den ketel neer, waaruit de damp weldra het heele vertrek vervulde. De man die het zag, begreep er niets van. Wat moest dat beduiden?

Een oogenblik later echter vatte hij het, toen hij duidelijk een adder van zijn been weg voelde kruipen. Hij zag, hoe twee slangen zich langs het bed lieten glijden, en op een rand van den muur voortkropen tot zij den ketel bereikten waarin zij zich lieten zakken, aangelokt door de warme damp en de hitte van de kokende melk in den ketel. Nu herinnerde hij zich, dat de adders zeer op warmte gesteld zijn. Hij had dit reeds lang geweten, maar er juist thans, nu het meest noodig was, niet aan gedacht.

(Slot volgt.)

Dieren uit het Oosten. Vogels.

Dat er in Palestina veel wild gevogelte was, blijkt uit vele plaatsen van de Schrift.

Van den arend lezen we reeds bij Job. Later spreekt de Psalmist van Hem die uw jeugd vernieuwt als die eens arends, en de Heere Jezus zegt: waar het lichaam is daar zullen de arenden vergaderd worden. Het beeld is ontleend aan het doen der roofvogelen, die vergaderen rondom een dood lichaam omdat te verslinden. Gieren, valken en andere groote roofvogels schijnen in de Schrift allen arenden genaamd te worden. De arend was het zinnebeeld van kracht.

Er waren echter ook kleinere vogels in de bosschen en bergen, even als klein viervoetig wild. Er was een jager en ging uit om voor zijn vader Izaak een smakelijk wildbraad te vinden. Daartoe kan men ook rekenen de wilde duiven die in de bosschen leefden. Als iemand offeren wilde en geen geld had om een lam of een rund te betalen, zoo kon hij vaak volstaan met een paar duiven. Die kon hij in het bosch vinden en behoefde alleen maar gevangen te worden. Weet ge ook een voorbeeld daarvan uit de Schrift?

De raaf komt op meer dan één plaats in de Schrift voor. Raven brachten den profet Elia aan de beek Krith brood en vleesch. Uit de Psalmen zien wij hoe de raven op de slagvelden rondwieren, om aan de lijken der verslagenen te vreten. De Psalm-dichter zegt:

Uw knechten zijn geveeld. Hun lijken, onbegrepen, Verzaad na hun dood 't Gedachte in hongersnood En gier en kraai en raven.

Over andere wilde vogels spreken we hier niet. Hoenders en dergelijke kwamen waarschijnlijk onder Israël het meest in tamen staat voor. Meermalen lezen we van den haan, die, even als bij ons, ook vaak als wekker dienst deed. Zelfs werd hanengekraai een aanduiding van een deel van den nacht.

Men moet namelijk weten dat de tijdsindeling bij de Israëlieten eenigszins anders was dan bij ons. Ten tijde van den Heere Jezus verdeelden de Joden den nacht die om zes uur 's avonds begon en twaalf uur duurde, in vier deelen, elk van drie uur.

1. De eerste nachtwak. 2. Middernacht. 3. Hanengekraai. 4. Morgenstond.

De haan kondigde dus den tijd aan, wel niet zoo nauwkeurig als onze uurwerken, maar toch wist men er zich mee te behelpen, evenals bij zonnepijlers, water-urwerken enz. In China verstaat men zelfs de kunst het uur te bepalen uit de oogen der katten. Natuurlijk zullen er wel eens eenige seconden mis zijn, maar dat doet er minder toe.

BRIEFWISSELING. P. B. De nieuwere uitgaaf van Trommius' Concordantie des Bijbels is voor een paar jaar verschenen, bij den heer D. Bolle te Rotterdam. Zij is goedkoop en handig voor 't gebruik.

HOOGENRIJK.

Buitenland. Duitsland. Tegen de Kirchenaus-treitsbeweging.

Sedert eenige jaren is er in Duitsland een beweging op touw gezet om de menschen te bewegen met de landskerken te breken.

Bij het begin van den oorlog scheen het, alsof deze beweging, voornamelijk door sociaal-democraten op touw gezet, een kwaak gekregen had. Na de revolutie heeft zij echter weer nieuwe kracht ontvangen. Het E'angelisch 'Presb-terium' voor Saksen gaf, om deze te neutraliseren, dezer dagen een vlugschrift uit, waarin alle redenen die aangevoerd worden om de Kerk te verlaten, besproken worden. De beschuldiging dat de Kerk Staatsdienaren is in de hand der heersche klasse, wordt weerlegd met de opmerking, dat er geen Staatskerk meer is, want we draal er scheiding van Kerk en Staat plaats hebben. De heersche klasse is thans de soc-democratie, die niet op de Kerk steunt. De anti-jid, dat de Kerk den oorlog niet heeft verhinderd, wordt bestreden met de vraag: heeft de sociaal-democratie den oorlog verhinderd? Waar zijn 'de proletariërs van alle landen' geweest toen het er op los ging? Welke houding hebben de 'partijgenooten' die tot de 'Ententes' behoorden, aangenomen, toen Duitsland den smaadrede opgevoerd werd? Op het gezegde, dat de Kerk tot den oorlog opgehitst heeft, luidt het antwoord: in de Kerk wordt geleerd: zij zult niet doodslaan (dit staat in den nu ver-

boden catechismus), hebt uwe vijanden lief! Er wordt bewijs gevraagd voor de stelling, dat in de Kerk tot den oorlog werd aangehitst! Alle Duitschers hebben den oorlog gevoerd uit noodweer.

Voorts wordt op de liefelijke opmerking, dat de Kerk een instelling is om de menschen dom te maken, geantwoord, dat in de overwegend evangelische landen het schoolvereenen het hoogst staat. In de niet Christelijke landen is het aantal van hen, die niet lezen noch schrijven kunnen, het grootst. De oude beschuldiging van wissels trekken op de eeuwigheid, terwijl er niets gedaan wordt voor dit leven, moet ook weer tegen de Kerk dienst doen. Dit wordt weder-sproken door te wijzen op het feit, dat in Duitsland 28.000 diakonessen voor arme zieken, ruim 3000 bewaarschoolonderwijzeressen voor behoeftige kinderen, 354 diaconessen voor de verwaarloosde jeugd, 2500 jongelingsverenigingen, 6000 jongedochtersverenigingen voor de aankomende jeugd in dienst der Kerk zongen. Bovendien werd in één jaar 2½ miljoen maal een onderdak in een toevluchtsoord der Kerk geboden, 40.000 kreupelen werden in hare inrichtingen (bijv. Bielefeld) verpleegd, 22.000 zieclieden in hare te huizen opgenomen. De Kerk besteedt daarvoor jaarlijks 400 miljoen mark.

Het beet ook, dat de Kerk over verbaarsend veel geldmiddelen beschikt. In Saksen bezit de Evangelische landkerk inderdaad een 5 miljoen mark, maar de afzonderlijke gemeenten zijn met een schuld van 60 miljoen mark belast! Ook verduidelikt het, dat de Kerk aan den Staat zoo-veel kost. Doch het nuchtere feit bestaat, dat de Kerk voor haar 4½ miljoen leden ook 4½ miljoen mark ontvangt, dat is een mark per hoofd en per jaar, terwijl voor de school 27 miljoen uitgegeven wordt.

Bijna al deze antwoorden zijn raak. Laat ons hopen dat zij tot het Saksische volk zullen doordringen. Maar wij betwijfelen, of Saksen en Duitsland in het algemeen waarlijk gebaat zal zijn, wanneer de 'Kirchenaus-treitsbeweging' tot staan wordt gebracht. Wat het land noodig heeft is een vrije Kerk, die op het fundamente harer belijdenis, hare leden geestelijk beaardigt en verzorgt en te midden van verdervende elementen in het volksleven, het zout is dat be-dreift weert.

Engeland. Processies en optochten. Het houden van processies en optochten is tegenwoordig in Engeland aan de orde van den dag. Op den dag waarop het een jaar geleden was, dat Duitsland een wapenstilstand vroeg, ging er een processie uit de Anglicaansche kerk van St. Martin's-in-the-fields bij Trafalgar Square. De Anglicaansche geestelijkheid was er in haar plechtige kleurige gewaden. Het zware gouden kruis werd aan den zwaren staf gedragen. Een groote witte banier werd door zes man gedragen, waarop een afbeelding van den H. Martin. Een menigte van tweeduizend man sterk droeg lampen en liechten en zong kerkelijke liederen bij het schrijden om Trafalgar Square, rondom de fonteinen, de leeuwen en Nelson's zuil. Maar zonderling genoeg, namen ook een muziekcorps van het Leger des Heils en dames-heilsoldaten deel aan den ommeegang. Hadden zij zich vrijwillig bij de processie aangesloten?

Dit is zeker niet het geval geweest, want toen de openbare ommeegang afgelopen was, gingen ook de mannen en vrouwen van het L-ger des Heils mede de kerk van St. Martin's-in-the-fields binnen.

Daar liet zich weder het muziekcorps van het Heilsleger hooren en luisterde de openge-pakte massa naar de welsprekende rede van den Anglicaansche prediker.

Gedurende den oorlog heeft de Y. M. C. A. (Christelijke Jongelingsvereniging) een belang-rijken sociaal arbeid verricht, die haar in aantaking bracht met de vele veldpredikers, welke voor het meerendeel tot de Anglicaansche Kerk behoorden.

Daardoor is een verstandhouding geboren die de kloof tuschen Nonconformisten en Anglicanen of Episcopalen in zoover heeft ge-dempt, dat gevoeld wordt, dat men moet saam-werken om het Engelse volk tot Christus te leiden.

In alle Christelijke kringen is men overtuigd, dat de toestand van het Engelse volk niet in overeenstemming is met de zware beproe-vingen die de natie in den vijfjarigen oorlog heeft moeten doormaaken. Het is nu een tijd van overgang, maar ook constateert een Christe-lijk schrijver, dat van de ervaring, opgedaan in de oorlogsjaren nog niet genoeg is door-gedrongen tot den grond waaruit de natie leeft. Daarom moeten de handen van alle Christe-nen ineen geslagen, en daaruit is ook te ver-klaren een processie, gelijk die op den gedenk-dag van het capituleren van het Duitse leger heeft plaats gevonden.

Minder sympathiek deed ons het verslag aan van een optocht van een zesduizend studenten, die zich in massa begaven naar het gebouw waar de Daily News gedrukt wordt, om daar eenige duizenden exemplaren van genoemd blad te verbranden, als protest tegen een bericht daarin voorkomend, hetwelk de studeerende jongelingschap voor een leugen hield. De sop was hier de kool niet waard; toch rustten de demonstrerende studenten niet voordat een der reducteuren zijn excuses gemaakt had.

Nog minder sympathiek was de handeling van een duizend studenten tegenover den heer Johnson, die in een zaal te Londen een p'edoo lield voor gehel-outhouding. De gedachte dat Londen 'droog' zou gemaakt worden, was hun zóó overtuigend, dat zij den heer Johnson met geweld met zich als in triomf door de straten van Londen medevoerden, waarbij het slacht-offer van hun moedwil nog een verwoeding opleefte. Het is te hopen, dat de radraaiers van dit onwaardig optreden hun welverdiende straf niet zullen ontgaan.

WINCKEL.

Officiële Berichten. Vrije Universiteit.

Men schrijft ons: Wij leven in den tijd der problemen. Vooral op het terrein van het denken. Wie herinnert zich niet den tijd, dat het rekenboek groote moeilijkheid opleverde, vooral omdat daar oore-meening' het gegeven vraagstuk niet goed was opgegeven.

Immers niettegenstaande op de meest juiste wijze door ons de berekening was gemaakt, kwam de verkregen uitkomst niet uit met het antwoord door den onderwijzer opgegeven.

Gelukkig dat de onderwijzer wij er deed dan de leerling en rustig